

บทความจากวิทยานิพนธ์เพื่อการเผยแพร่**ชื่อเรื่อง**

(ภาษาไทย) การศึกษาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ภาษาอังกฤษ) A STUDY OF THE WAYS OF LIFE OF THE
MAHOUTS IN AYUTTHAYA ELEPHANT
PALACE AND ROYAL KRAAL, PHRANAKHON
SI AYUTTHAYA PROVINCE

ชื่อผู้วิจัย (ภาษาไทย) คึกฤทธิ์ ขาวละม้าย

ชื่อผู้วิจัย (ภาษาอังกฤษ) KUKRIT KHARWLAMAI

ABSTRACT

The purposes of this research were to study 1) the ways of life of the mahouts in the Ayutthaya Elephant Palace and Royal Kraal, Phranakhon Si Ayutthaya province, and 2) to study the problems the mahouts are facing at work at the Ayutthaya Elephant Palace and Royal Kraal, Phranakhon Si Ayutthaya province. A sample of 50 mahouts was used. They were interviewed and also observations on the ground were made. The data were collected by the researcher and two research assistants.

The findings indicated that :

1. The majority of mahouts are between 21 and 30 years old, single, originally from Surin. They have been experienced mahouts. They live in the residence provided by the Ayutthaya Elephant Palace and Royal Kraal. The mahouts also prepare their own meals favoring dishes from the central Thailand and the North East. The mahouts speak both Thai and Laos and only a small minority can communicate in Japanese and English on a basic level. Their daily work involves feeding an adult elephant and giving taxi rides for tourists during 9.00 - 17.00. However, they have to take care of the elephants for the whole day and night without any holidays. For relaxation and recreation, the mahouts like watching television and listening to music. Their income is 6,000 baht per month. They do not have savings, but

generally have high debts. Their homes have basic living facilities including televisions, electric fans, radios, refrigerators, electric cookers and mobile phones. The mahouts value the relationships, love, and generosity towards the elephant and their relatives. Most mahouts believe in original cultures and customs, especially the culture of showing respect to San Pa Gam (Elephant Spirit House) before leaving or going outside the Kraal.

2. Most mahouts are facing the economic problems. Their income is low, so they have high debts. They are responsible for taking care of their families and sending some money back to their relatives.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้าง ในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ควาญช้างจำนวน 50 คน โดยการ สุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มี โครงสร้าง และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 2 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. วิถีชีวิตของควาญช้าง พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่อายุ 21 - 30 ปี สถานภาพโสด ภูมิลำเนาจังหวัดสุรินทร์ มีประสบการณ์การเป็นควาญช้าง พักอาศัยบ้านพักของวังช้างอยุธยา แล เพนียดจัดหาอาหารเองบริโภคอาหารภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความสามารถในการ สื่อสาร ด้วยภาษาไทยและภาษาลาว มีเพียงส่วนน้อยที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นและ ภาษาอังกฤษ การปฏิบัติงานการเลี้ยงช้างใหญ่คนละ 1 เชือก และการให้บริการนักท่องเที่ยว เวลา ปฏิบัติงาน ให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เวลา 9.00-17.00 น. แต่การเลี้ยงช้างต้อง ดูแลตลอดทั้งวัน ตลอดคืน ไม่มีวันหยุด การพักผ่อน จะดูโทรทัศน์และฟังเพลง ด้านเศรษฐกิจมีรายได้ 6,000 บาทต่อเดือน ไม่มีการเก็บออมและมีหนี้สินมาก ด้านสังคม คราวเรือนมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตเช่นโทรทัศน์ พัดลม วิทยุ ตู้เย็น หม้อหุงข้าว ไฟฟ้าและโทรศัพท์มือถือ มีความผูกพัน ความรักและความเอื้ออาทรต่อช้างและเครือญาติ ส่วน ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ส่วนใหญ่มีความเชื่อและความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณี แบบดั้งเดิมโดยเฉพาะการไหว้ศาลปะกำและการเช่นไหว้ปะกำก่อนออกนอกพื้นที่

2. ปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้าง พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีหนี้สินมากต้องรับภาระเลี้ยงดูครอบครัวและส่งเงินกลับบ้าน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ควาญช้างไทยมีความสำคัญต่อการเลี้ยงช้างมาตั้งแต่สมัยโบราณ คนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับช้างมีค่าเล่าว่าจำเป็นต้องผ่านระเบียบข้อบังคับและอันดับชั้นยากยิ่งเสียดกว่าคนที่ทำงานอื่น ๆ อาชีพเลี้ยงช้างเป็นอาชีพประจำตระกูล หน้าที่ดูแลช้างหลวงจึงเป็นหน้าที่ของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ที่มีอำนาจวาสนาเป็นที่โปรดปรานและไว้พระทัยของพระเจ้าแผ่นดินตลอดมา และผู้ที่มีความผิดหากอยู่ในข่ายพระราชทานอภัยโทษก็มักจะถูกส่งให้ไปเป็นตะพุนหญ้าช้างอยู่เสมอ (ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. 2537 : 35-36)

ประเทศไทยเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงประเทศเพื่อพัฒนาตนเองขึ้นมาในช่วงที่ประเทศมหาอำนาจเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบันทำให้ประเทศไทยต้องตัดไม้ทำลายป่ามากมาย ช้างและควาญช้างก็เปลี่ยนจากหน้าที่จับช้างรับใช้ราชการมาเป็นการจับช้างและฝึกช้างเพื่อลากซุง เพื่อนำเงินรายได้มาพัฒนาประเทศและนำพื้นที่มาพัฒนาเป็นแหล่งเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ให้แก่ประชาชนที่เพิ่มขึ้น ทำให้ช้างต้องสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร เมื่อมีการประกาศยกเลิกการสัมปทานป่าไม้ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2530 วิถีชีวิตของควาญช้างก็เปลี่ยนไปจากอุตสาหกรรมป่าไม้เลี้ยงช้างลากซุงอยู่ในป่าต้องมาสู่อาชีพใหม่ คือเปลี่ยนอาชีพขายช้างให้กับกลุ่มผู้ประสงค์จะเลี้ยงช้างดังจะเห็นว่าช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาช้างจะถูกขายลงมาในพื้นที่อีสานจำนวนมากเพื่อเข้าสู่หนทางช้างเร่ร่อนและกิจกรรมการท่องเที่ยว บริการนักท่องเที่ยว ช้างชมธรรมชาติ ชมเมือง ชมทะเล เกิดปางช้างตามแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น วิถีชีวิตของควาญช้างก็เปลี่ยนไปตามภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างระหว่างครอบครัวกับช้าง ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีเมื่อย้ายถิ่นที่อยู่ไปตามสถานที่ทำงานปางช้างทั่วประเทศและกลุ่มผู้เลี้ยงช้างเร่ร่อน

ควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จำนวน 70 คน ก่อนมาปฏิบัติงานในที่นี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเลี้ยงช้างเร่ร่อน ไปยังสถานที่ต่าง ๆ มีรายได้ไม่แน่นอน จึงหันเหมาอยู่ในวังช้างอยุธยา แล เพนียด โดยมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่และ การปฏิบัติงาน มีรายได้ที่แน่นอน และมีที่พักอาศัย จึงเป็นหลักแหล่ง ส่งผลต่อวิถีชีวิตของควาญในวังช้างอยุธยา แล เพนียด มีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของควาญช้าง จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่จะต้องศึกษาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาวิถีชีวิตของควาญช้างให้มีคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อศึกษาปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างคือควาญช้าง 50 คน แบ่งออกเป็น การเก็บข้อมูล
สัมภาษณ์ 44 คน การสนทนากลุ่ม 6 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ใน
การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยผู้วิจัยระดับ
การศึกษาปริญญาตรี 2 คนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลตั้งแต่ 15 -30
พฤษภาคม พ.ศ. 2550 เป็นเวลา 15 วัน แล้วนำมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ
ร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. วิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ประกอบด้วย

1.1 ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่
ครอบครัว มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ช่วงอายุระหว่าง 21-30 ปี ถ้าเนาเดิมของควาญช้าง มา
จากจังหวัดสุรินทร์ การศึกษาในระดับชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ระยะเวลา
ที่มาอยู่ในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ต่ำกว่า 3 ปี สถานภาพของควาญช้างเป็นโสด และครอบครัว
ต่างคนต่างอยู่ สาเหตุ การมาประกอบอาชีพควาญช้าง ส่วนใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบเลี้ยง
ช้าง 1 เชือก ต่อ 1 คน สาเหตุที่มาประกอบอาชีพควาญช้าง เพราะเป็นผู้ที่รักช้างและชอบสัตว์
โดยรับผิดชอบช้างขนาดใหญ่ การที่ได้มาทำงานที่วังช้างอยุธยามีญาติทำงานอยู่ก่อน ก่อนที่มาเป็น
ควาญช้างที่ทำงาน ที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทุกคนบริโภคข้าวเจ้า
วันที่ไม่ได้ออกไปปฏิบัติงานให้บริการนักท่องเที่ยวต้องทำความสะอาดที่ผูกช้าง เก็บมูลช้าง ใน
รอบปีที่ผ่านมา ไม่เคยหยุดงานการพูดคุยสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่นั่งบนหลังช้างถ้าเป็นคนไทย
พูดภาษาไทยภาคกลาง การพักผ่อนหย่อนใจในแต่ละวันทำกิจกรรมชมโทรทัศน์/ชมคูวีดีโอ
ความสามารถในการพูดภาษาไทยภาคกลาง วันที่ต้องออกไปปฏิบัติงานให้บริการนักท่องเที่ยวต้อง
ทำกิจกรรมนำช้างไปอาบน้ำก่อนไปทำงานและ นำช้างบริการนักท่องเที่ยวชมโบราณสถานอาศัย
อยู่ในที่พักแบบบ้านเดี่ยวหยุดงานพักผ่อนหย่อนใจ อาหารที่รับประทานในมือเช้าและมือเย็น
ดำเนินการโดย หุงหาเอง ชีวิตประจำวันพูดภาษาไทยภาคกลาง อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่เป็น
อาหารภาคกลาง การพูดคุยสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่นั่งบนหลังช้าง ถ้าเป็นคนต่างประเทศส่วน
ใหญ่ไม่พูดเลย ในการพูดคุยกับเพื่อนควาญช้างพูดภาษาไทย อีสาน และวันที่ต้องออกไป
ปฏิบัติงานให้บริการนักท่องเที่ยวต้องทำกิจกรรม (ช้างเล็กเฉพาะที่ปางช้าง) โชว์ความสามารถช้าง

1.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่าความทุกข์ส่วนใหญ่ได้รับรายได้ประจำเดือนละ 6,000 บาท ค่าใช้จ่ายต่อในรอบ 1 เดือนของครัวเรือนคือ การรับประทานอาหาร ไม่มีเงินเหลือเก็บ รายได้ต่อเดือนเพียงพอไม่เหลือเก็บ ปัจจุบันมีหนี้สิน และรายได้พิเศษเฉลี่ยเดือนละประมาณ (ค่าทิป+หางตัว) ต่ำกว่า 2,500 บาท

1.3 ด้านสังคม พบว่าความทุกข์ส่วนใหญ่ในครัวเรือนมีสิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่ มีโทรทัศน์ พัดลม โทรศัพท มือถือ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุ วีซีดี สเตอริโอ รถจักรยานยนต์ ไม่มีรถปิกอัพ กระทะไฟฟ้า เตารีด และตู้เย็น ส่วนความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทร พบว่า ความทุกข์ มีความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทร ต่อครอบครัว ตัวชี้แจง ญาติพี่น้องเครือญาติ ทีมผู้บริหารวังช้างอยุธยา เพื่อนความทุกข์

1.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ความทุกข์ส่วนใหญ่มีความเชื่อความผูกพันกับ วัฒนธรรมและประเพณีอยู่ระดับมากคือ การเช่นไหว้ก่อนออกไปปฏิบัติงานนอกพื้นที่การไหว้ศาลก่อนออกไปปฏิบัติงาน ปะกำ (เชือกบาศ) รองลงมาตามลำดับคืองานบวช งานตาย งานสำคัญทางศาสนา ส่วนความเชื่อความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณีระดับปานกลางคือ งานแต่ง และงานช้างสุรินทร์

2. ปัญหาวิถีชีวิตของความทุกข์ในวังช้างอยุธยา แล เพนียด

2.1 ปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติงาน พบว่าความทุกข์ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่มีเพียงส่วนน้อยคือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารและการพักผ่อนหย่อนใจ

2.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจพบว่าความทุกข์ ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายปัญหารายได้การเป็นหนี้สินและปัญหาการออม

2.3 ปัญหาด้านสังคม พบว่าความทุกข์ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและความสัมพันธ์กับบุคคลมีเพียงส่วนน้อยที่มีปัญหา คือความสัมพันธ์กับคนในชุมชน

2.4 ปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่าความทุกข์ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้าน วัฒนธรรมและประเพณี มีเพียงส่วนน้อยที่มีปัญหา คือ งานแต่ง งานตาย และงานช้างสุรินทร์

อภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำประเด็นที่สำคัญมาทำการอภิปรายผลดังนี้

1. วิถีชีวิตของความทุกข์ในวังช้างอยุธยา แล เพนียด

1.1 ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ความทุกข์ส่วนใหญ่อายุ 21-30 ปี สถานภาพโสด ภูมิลำเนาจังหวัดสุรินทร์ มีประสบการณ์การเป็นความทุกข์ พักอาศัยบ้านพักของ วังช้างอยุธยาฯ จัดหาอาหารเองบริโภคอาหารภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือความสามารถในการสื่อสาร ด้วยภาษาไทยและภาษาลาว มีเพียงส่วนน้อยที่สามารถสื่อสารด้วย

ภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษ การปฏิบัติงานการเลี้ยงช้างใหญ่คนละ 1 เชือก และการให้บริการนักท่องเที่ยว เวลาปฏิบัติงานให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เวลา 9.00-17.00 น. แต่การเลี้ยงช้างต้องดูแลตลอดทั้งวัน ตลอดคืนไม่มีวันหยุดการพักผ่อนจะดูโทรทัศน์และฟังเพลงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาวรรณ บุญแสน (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตของชาวส่วยและประเด็นจริยธรรมในการเลี้ยงช้าง พบว่า ความเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในคือ สภาพสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและชาวส่วยมองช้างเป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัวร่วมทุกข์ร่วมสุข การนำช้างเข้ามาในกรุงเทพมหานครก็คือ การพาช้างไปเที่ยว อย่างไรก็ตามถ้าทาง รัฐบาลช่วยแก้ปัญหาเรื่องการเลี้ยงช้างได้ก็ยินดีจะดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นเดิม

1.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ความรู้ช้างส่วนใหญ่มีรายได้ 6,000 บาทต่อเดือน ไม่มีการเก็บออมและมีหนี้สินมาก ด้านสังคมครัวเรือนมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตเช่น โทรทัศน์ พัดลม วิทยุ ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้าและโทรศัพท์มือถือ มีความผูกพันความรักและความเอื้ออาทรต่อช้างและเครือญาติซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองใบ ศรีสมบัติ (2538 : 28) พบว่า ประการที่ 1 สภาพทางสังคมของหมู่บ้านมีความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส เคารพครัดในประเพณีและวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงช้าง เช่น พิธีเซ่นหิ้งปะกำ ประการที่ 2 การเลี้ยงช้างของชาวบ้านสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและมีความผูกพันกับช้างเหมือนเป็นสมาชิกในครอบครัว ประการที่ 3 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวบ้านเริ่มจากการหยุดคล้องช้างในป่า ทำให้ชาวบ้านขาดรายได้ จึงเริ่มเป็นภาระแก่เจ้าของช้างจึงมานำช้างไปประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ให้คนนั่งบนหลังช้าง การล่อท่องช้าง หรือนำไปแสดงโชว์ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ประการที่ 4 การเกิดผลกระทบ ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อผู้เลี้ยงช้าง เช่น รายได้ไม่เพียงพอ

1.3 ด้านสังคม พบว่า ความรู้ช้างส่วนใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตเช่น โทรทัศน์ พัดลม วิทยุ ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้าและโทรศัพท์มือถือ มีความผูกพันความรักและความเอื้ออาทรต่อช้าง และเครือญาติซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาวรรณ บุญแสน (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตของชาวส่วยและประเด็นจริยธรรมในการเลี้ยงช้าง พบว่าความเปลี่ยนแปลงจากทั้งภายนอกและภายใน คือ สภาพสังคมที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและกระบวนทัศน์ของชาวส่วย โดยชาวส่วยมองช้างเป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัวร่วมทุกข์ร่วมสุข การนำช้างเข้ามาในกรุงเทพมหานครก็คือ การพาช้างไปเที่ยว อย่างไรก็ตามถ้าทาง รัฐบาลช่วยแก้ปัญหาเรื่องการเลี้ยงช้างได้ก็ยินดีจะดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นเดิม

1.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ความรู้ช้างส่วนใหญ่มีความเชื่อและความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณี แบบดั้งเดิมโดยเฉพาะการไหว้ศาลปะกำและการเซ่นไหว้ปะกำก่อนออกนอกพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย อารีย์ ทองแก้ว (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมเกี่ยวกับช้าง ของชาวส่วยเมืองสุรินทร์ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ แสดงว่า ความเชื่อของ

กลุ่มคนเลี้ยงช้าง ในเรื่อง ของผีปะกำ ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษที่มีบทบาทในกลุ่มคนเลี้ยงช้าง พิธีกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต อีกทั้งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้จักบุญคุณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ให้ช่วยปกป้องคุ้มครองให้เกิดสิ่งที่ดีงามแก่ชีวิต

2. ปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด

2.1 ปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในเรื่องการทำงาน เลี้ยงช้างมาตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริมา เจริญภัทรเกษ (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า คนเลี้ยงช้างมีความสำคัญต่อชาวทวายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีและเศรษฐกิจ ในปัจจุบันการเลี้ยงช้างต้องประสบปัญหาต่าง ๆ จากการเก็บข้อมูลสรุปปัญหาได้เป็น 2 ระดับคือ ปัญหาหลักได้แก่ การขาดแคลนป่าสำหรับเลี้ยงช้าง การไม่มีอาชีพที่เหมาะสมสำหรับช้าง และการเจ็บป่วยของช้าง ปัญหารองได้แก่การไม่สามารถนำช้างมาเดินในกรุงเทพมหานครและการไม่มีน้ำเพื่อทำการเกษตรนอกฤดูทำนา

2.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายมีหนี้สินมากต้องส่งเงินกลับบ้านและชำระหนี้สินคนในครอบครัว ไม่มีงานทำจึงต้องเลี้ยงดู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติยา สวัสดิผล (2545 : บทคัดย่อ) แสดงว่าสาเหตุในการเข้ามาเร่ร่อนของช้างในเขต กรุงเทพฯ เนื่องจากความยากจนในสภาพปัจจุบันแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของช้างลดน้อยลง เนื่องจากการที่กลุ่มนายทุนกว้านซื้อที่ดินเพื่อดำเนินการทางธุรกิจทำให้ระบบนิเวศน์ ของช้างเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับภาวะความยากจนและหนี้สินของผู้เลี้ยงช้างที่ขาดแคลนรายได้ การว่างงานในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งเป็นเหตุจูงใจที่ทำให้ควาญช้างนำช้างเร่ร่อนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการสร้างปัญหาให้แก่สังคม และทั้งนี้อาจเป็นเพราะรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายมีหนี้สินมากต้องส่งเงินกลับบ้านและชำระหนี้สินคนในครอบครัว

2.3 ปัญหาด้านสังคม พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ความสะอาด ความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทรเป็นปัจจัยที่ควาญช้างมีความต้องการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมพงศ์ บุญญานุพงศ์ (2542 : บทคัดย่อ) พบว่า ช้างที่เข้ามาเร่ร่อนส่วนใหญ่มาจาก บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผู้ที่นำช้างเข้ามาเร่ร่อนทั้งหมดประกอบอาชีพหลัก ทำนา อาชีพรอง เลี้ยงช้างแต่เนื่องจากสภาพพื้นที่แห้งแล้ว ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ประกอบกับการเลี้ยงช้างที่บ้านเกิดไม่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวได้ เนื่องจากในแต่ละปีช้างสามารถสร้างรายได้ จากการเข้าร่วมแสดงในงานช้างสุรินทร์ปีละ 1 ครั้ง นอกจากนั้นจะมีรายได้บ้าง จากการรับจ้างแห่นาค ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน คนเลี้ยงช้างจึงนำช้างเข้ามาเร่ร่อนขายของหารายได้ในกรุงเทพมหานคร

2.4 ปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่า ควาญช้าง ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีเพียงส่วนน้อยที่มีปัญหาคือ การที่ไม่ได้ไปร่วมงานแต่งงาน งานตาย และงานช้างสุรินทร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชื่น ศรีสวัสดิ์ (2538 : 25)

ได้ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวไทย-กวย (ส่วย) จังหวัดสุรินทร์ ทั้งในอดีตปัจจุบันและวิเคราะห์ ถึงแนวโน้มในอนาคต พบว่า ช้างสุรินทร์มีลักษณะที่แตกต่างจากช้างในจังหวัดอื่น ๆ อยู่ 2 ประการคือ ประการที่ 1 ช้างสุรินทร์เกือบทั้งหมดเป็นชาวไทย-กวย เป็นผู้เลี้ยงและมีความรักความผูกพันกันเหมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ประการ 2 ช้างที่สุรินทร์เป็นช้างที่ถูกเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงในบ้านและช้างเหล่านี้ก็ได้เปลี่ยนบทบาทจากช้างทำงานมาเป็นนักแสดงกันหมดแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารวังช้างอยุธยา แล เพนียดควรส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาอาชีพความรู้อาชีพ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการจัดการอบรม ด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่น เพื่อจะได้เพิ่มพูนรายได้และทำให้วังช้างอยุธยา แล เพนียดเป็นตัวอย่างกับปางช้างอื่น ๆ ต่อไป

1.2 รัฐบาล และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ควรนำการบริหารจัดการของความรู้อาชีพไปใช้ในการบริหารความรู้อาชีพช้างทั่วประเทศโดยการนำไปประยุกต์ให้เข้ากับภูมิประเทศและกลุ่มความรู้อาชีพ เพื่อการอนุรักษ์อาชีพความรู้อาชีพช้างและช้าง

1.4 ความรู้อาชีพต้องพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองให้เหมาะสมกับรายได้และสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณี ด้วยการประยุกต์วิถีชีวิตของความรู้อาชีพให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ของสังคม

1.5 ปางช้างควรสร้างงานให้แก่ กลุ่มความรู้อาชีพเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ และส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมวิถีชีวิตของความรู้อาชีพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการที่เหมาะสมสำหรับสถานที่ประกอบการ ที่ใช้ช้างในธุรกิจท่องเที่ยวโดยการศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมของพื้นที่ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช้างและความรู้อาชีพ

2.2 ควรศึกษาวิถีชีวิตของความรู้อาชีพในเชิงคุณภาพ ในกลุ่มความรู้อาชีพอื่น ๆ ที่อยู่ชุมชนบ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์และที่ชุมชนบ้านคำหมื่นแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2.3 ควรศึกษาและวิจัยเปรียบเทียบเรื่องการบริหารงานของวังช้างอยุธยา แล เพนียด และปางช้างอโยธยา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา สวัสดิผล. (2545). ความเหมาะสมในการกำหนดมาตรการการป้องกันช้างเร่ร่อนใน
เขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชนาวรรณ บุญแสน. (2546). วิถีชีวิตของชาวลัวและประเด็นจริยธรรมในการเลี้ยงช้าง.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สิริมา เจริญภัทรเกสัช. (2542). ปัญหาการเลี้ยงช้างบ้านและการจัดการปัญหาของคนเลี้ยง
ช้าง
ชาวกวยจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยประยุกต์สิ่งแวดล้อม).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- อารีย์ ทองแก้ว. (2535). พิธีกรรมเกี่ยวกับช้างของชาวลัวเมืองสุรินทร์ อำเภอท่าตูม
จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- เอมพงศ์ บุญญาอนุพงศ์. (2542). แนวทางการจัดการช้างเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (มานุษยวิทยาประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกริก. ถ่ายเอกสาร.
- Julian, H. Steward. (1963). **Theory of Cultural Change.** Urbans : University of Illinois Press.